

ערעור פלילי מס' 178/65

חיים אושה נגד היועץ המשפטי לממשלה

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים פליליים
[8.9.65]

א

לפני מ"מ הנשיא (זילברג), והשופטים כהן, הלוי

ב

פקודת החוק הפלילי, 1936 [תוס"א 652, ע' 263], סעיפים 214(ב), 216, 219 — פקודת הנוזקים האזרחיים, 1944 [תוס"א 1380, ע' 93], סעיפים 9(1), 9 — חוק לתיקון דיני העונשין (ורכי ענישה), תשי"ד-1954 [סה"ת 166, ע' 234], סעיף 31 [כפי שתוקן ב"תשכ"ג-1963 [סה"ת 394, ע' 80]].

ג

המערער הורשע ברצח אשתו עליפי הודאתו, ונידון למאסר עולם; כמו כן הוא חוייב בתשלום פיצויים בסך 5,000 ל"י בתביעה אזרחית שהוגשה על-ידי יורשי המנוחה. חיוב זה הוא בשל הכאב והסבל שסבלה האשה כתוצאה מן המהלומות שהנחית המערער על ראשה, וכן בשל קיצור תוחלת החיים שחשה סמוך למיתתה. הוגש ערעור.

ד

בית-המשפט העליון, בדחתו את הערעור על ההרשעה, ובשנותו אותו לגבי התביעה האזרחית, פסק —

א. טענת המערער, כי לא הוכח מה"דבר מה" שצריך להתחסף על ההודאה, כשאינן ראיה אחרת, לאו טענה היא; תוספת זו יכולה להיות קלה שבקלות; אפילו הודמנות לעשות את מעשה העבירה עשויה לשמש תוספת "דבר מה" להודאת עבריינו, ואל אחת כמה וכמה במקרה הגדון, שעליד ביתו של המערער נמצאה טוריה מגואלת בדם, שהוא עצמו הצביע עליה כמכשיר אשר בו היכה את אשתו, וסוג הדם נמצא זהה עם סוג הדם שלה.

ה

ב. לפי סעיף 219 לפקודת החוק הפלילי, 1936, "שרשרת סיבתית" יכולה להיות מורכבת מכמה וכמה חוליות. לאור עדותו של המומחה הרפואי, כי המוח נגרם כתר צאה מדלקת ריאות כסיבוכן למצב תוסר ההכרה שנגרם על-ידי המכות בראש, הרי הוכחה השרשרת הסיבתית הקושרת את דבר המוח למכותיו של המערער.

ג. אם מעשה הרצח הוכח, הרי העונש של מאסר עולם הוא עונש חובה מנדטורי, שאין בית-המשפט רשאי לגרוע הימנו כלום.

ו

ד. בסעיף 9(1) לפקודת הנוזקים האזרחיים, 1944, אמר המחוקק בהוראה כללית שאינה מרשה שום יוצא מן הכלל, כי בעל לא יוכל להגיש נגד אשתו ואשה נגד בעלה תביעה של נזיקין אזרחיים; בהנסיפו, כי אף היוורשים של אותו בן-זוג לא יוכלו לתבוע ולהיתבע בשל מעשה נזיקין כזה, הרי שהוא שזה לגפשו בפירוש מקרה שבו הנזיק אינו עוד בחיים ואין קיימים שום יתסי אישות בינו לבין המזיק, ושוכ אין בית-המשפט

רשאי לטוב להחיל את הוראת סעיף 9 (1) הנ"ל, אפילו כשהתוצאה היא, כמו במקרה שלפנינו, אבסורדית בהחלט.
 ה. לאור נוסחו התקיף של סעיף 9 (1) הנ"ל "שום תובענה בקשר לכל נזיקין אזרחיים לא תוגש בידי אחד הצדדים לנישואין כאלה...", רשאי בית המשפט, ואף חייב, לפתוח פה לאילם ולטעון לו את הסענה הנ"ל, ביותר במקרה, כמו זה שלפנינו, בו כתב המערער את הגנתו ללא עזרת עורך-דין.
 ו. הוראת סעיף 31 לחוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה), תשי"ד-1954, מרכבת במקצת את העול הנגרם ליורשי המנוחה בשל היותם יורשי בת-זוג שניזוקה; סעיף 31 זה אינו מכחיק בין ניוק שהוא זר לבין ניוק שהוא בן-זוג. בנסיבות הענין, יש לשנות את פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי לגבי התביעה הכספית כך, שתחת הסכום של 5,000 ל"י יבוא הסכום של 1,500 ל"י.

א

ב

פסקי-דין ישראליים שאוזכרו:

[1] ע"פ 3/49 — אברהם אנדלרסקי נגד היועץ המשפטי לממשלה ו-ערעור-שכנגד: פד"י כרך ב, תשמ"ט/תש"י-1949, ע' 589; פ"מ, כרך ב, תשמ"ט/תש"י-1949/50, ע' 87.

ג

פסקי-דין אנגליים שאוזכרו:

[2] *R. v. Walter Sykes; (1913), 8 Cr. App. R. 233, C.C.A.*

ד

הערות:

1. לסעיף 9 לפקודת הנזיקים האזרחיים, 1944, עיין גם ע"א 398/62 — עורא כהן נגד לואיז (רחל) כהן; פד"י, כרך יז, תשכ"ג/תשכ"ד-1963, ע' 1824 והערה 1 שם.
2. על הצורך "בדבר מה" נוסף להודאת הנאשם, עיין גם ע"פ 251/63 — ג'ודאת אסעד אבו-ניל נגד היועץ המשפטי לממשלה; פד"י, כרך יח (1), תשכ"ד/תשכ"ה-1964, ע' 253 והערה 2 שם.
3. על חיוב הנאשם בפיצוי על הנזק שנגרם למתלונן, השווה גם ע"פ 111/62 — היועץ המשפטי לממשלה נגד שלמה הלל; פד"י, כרך טז, תשכ"ב/תשכ"ג-1962, ע' 985, 987.

ה

ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי, תל אביב יפו (מ' קנת, נשיא תורן, והשופטים י' דולב, א' י' מני, מיום 11.5.65, ב-תיפ"ח 885/64, לפיו הורשע המערער ברצח אשתו, לפי סעיף 214 (ב) לפקודת החוק הפלילי, 1936, ונידון למאסר עולם, וכן חוייב לשלם ליורשי עזבונו אשתו המנוחה סך 5,000 ל"י פיצויי נזיקין בשל הכאב והסבל שסבלה המנוחה הנ"ל, בצירוף ריבית בשיעור 11%, הוצאות המשפט ושכר טרחת עורך-דין בסך 250 ל"י. הערעור נדחה כלפי ההרשעה ומידת העונש, ונתקבל בחלקו לגבי התביעה האזרחית.

ו

ז

י' ירון — בשם המערער; ש' קוארט, משנה לפרקליט המדינה — בשם המשיב;
 א' הכט — בשם התביעה האזרחית

מ"מ הנשיא (זילברג)

פסק-דין

מ"מ הנשיא (זילברג): אשר לערעור על הרשעת המערער בעבירה על סעיף 214 (ב) לפקודת החוק הפלילי, 1936, והעונש שהוטל עליו, הרי אין בו כל ממש. המערער הודה בפני המשטרה (ת/5) כי בשכבו במיטה עם אשתו, והיא ישנה, הוא המשיך לחשוב על תכניתו להרוג אותה, קם מן המיטה, יצא את הבית, לקח את הטוריה שהיתה בחצר, חזר לבית, והרביץ לה על הראש כארבע חמש פעמים. נתקיימו, איפוא, כל שלושת התנאים שנאמרו בסעיף 216 של פקודת החוק הפלילי, 1936: א) החליט להרוג אותה תוך מחשבה תחילה; ב) הרג אותה בקור רוח בלא שהרגיזוהו סמוך לכך; ג) הרג אותה לאחר שהכין את עצמו. ההחלטה להרוג עולה מתוך התכנית "שחשב עליה קודם לכן, "הרגוזה" לא היתה כאן מכיון שאשתו היתה ישנה, וההכנה — א) לפי הפסיקה הקיימת די לה אם אורכת אפילו רגע אחד בלבד — כלולה בהליכה לחצ' ולקחת הטוריה.

טוען באיכות המערער, כי לא הוכח כאן הדבר הנ"ל הצריך להתווסף על ההודאה כשאין ראיה אחרת, ואף זו לאו טענה היא. תוספת זו — כפי שעולה מתוך פסק-הדין האנגלי של, (2) R. v. Sykes, שעליו הסתמך בית-משפט זה ב"ע"פ 3/49, (1) — יכולה להיות קלה שבקלות; אפילו הזדמנות לעשות את מעשה העבירה עשויה לשמש תוספת "דבר מה" להודאת העבריין, ועל אחת כמה וכמה במקרה שלפנינו שעלי-יד ביתו של המערער נמצאה טוריה מגואלת בדם, שהוא עצמו הצביע עליה, וסוג הדם שנבדק נמצא זהה עם סוג הדם של המנוחה.

כן אין ממש בטענתו של באיכות המערער, כי לא הוכח הקשר הסיבתי בין המהלומות והמוות. המומחה ד"ר מאירסון, מחבר חוות הדעת ת/10, כותב בעדותו, כי "המוות נגרם כתוצאה מדלקת ריאות כסיבוכן למצב חוסר ההכרה שנגרם על-ידי המכות בראש", והרי לפנינו השרשרת הסיבתית הקושרת את דבר המוות למכותיו של המערער. כי סעיף 219 של פקודת החוק הפלילי, 1936, מלמדנו כי "שרשרת סיבתית" יכולה להיות מורכבת מכמה וכמה חוליות. אין כלום בטענתו של באיכות המערער, כי מבחינה נפשית לא היה המערער מסוגל להחליט על מעשה הרצח. עדויותיהם של הרופאים המומחים מטפחות על פני טענה זו.

ואם מעשה הרצח הוכח, הרי העונש של מאסר עולם הוא עונש חובה מגדטורי, שאין אנו רשאים לגרוע הימנו כלום.

יותר רציני הוא הערעור שהוגש על-ידי המערער על החיוב הכספי, בסך 5,000 ל"י, שנתחייב לשלם ליורשי העובדן על-פי התביעה שהוגשה על-ידם בתיק אורחי 4455/64, תל אביב. חיוב זה הוא בשל הכאב והסבל שסבלה המנוחה כתוצאה מן המהלומות הנ"ל, וכן קיצור תוחלת החיים שחשה סמוך למיתתה, והתובעים בתיק הנ"ל תבעו את הסכום כיורשי אמם המנוחה.

מ"מ הנשיא (זילברג)

טוען בא-כוח המערער, כי הואיל וסעיף 9(1) של פקודת הנויקים האזרחיים, 1944, קובע לאמור:

„שום תובענה בקשר לכל נזיקין אזרחיים שנעשו לפני נישואים או כל שעה שהם תופשים, לא תוגש בידי אחד הצדדים בנישואים כאלה או בידי כל אדם המייצג את הרכוש שלו או שלה, נגד הצד השני בנישואים כאלה או נגד כל אדם המייצג את הרכוש שלו או שלה“.

הרי שהתובעים הנ"ל שהם „אנשים המייצגים את הרכוש שלה“ אינם יכולים לתבוע מן „הצד השני בנישואים כאלה“, היינו המערער בעל המנוחה, כל סכום שהוא בעד הכאב והסבל או קיצור תוחלת החיים של המנוחה.

טענה זו, אין לנו ברירה בלתי אם לקבלה, למרות המוזרות המרובה אשר בתוצאה שלה. ה"רציו לגיס" של המחוקק בשוללו הגשת תביעות נזיקין אזרחיים על-ידי בן-זוג אחד נגד משנהו, היא כנראה בעליל, כדי לשמור על מוסד הנישואין ושלא להרבות ריבות ומדנים בין בעל ואשתו. השימוש בהוראת סעיף 9 הנ"ל לגבי בעל ההורג את אשתו ומפסיק את יחסי הנישואין ביניהם, הוא מסקנה משפטית שאין הדעת סובלתה, כי על מה יש עוד לשמור כאשר הנזיק נפטר? ואף על פי כן מוכרחים אנו, כפי שאמרנו, להחיל גם כאן את ההוראה הנ"ל. כי המחוקק אמר בהוראה כללית שאינה מרשה שום יוצא מן הכלל, כי בעל לא יוכל להגיש נגד אשתו ואשה לא תוכל להגיש נגד בעלה תביעה של נזיקין אזרחיים, בהוסיפו כי אף היורשים של אותו בן-זוג לא יוכלו לתבוע ולהיתבע בשל מעשה נזיקין כזה; הרי שהוא שווה לנפשו בפירוש מפורש מקרה שבו הנזיק אינו עוד בחיים, ואין קיימים שום יחסי אישות בינו לבין המזיק, ושוב אין אנו רשאים לסרב להחיל את ההוראה הנ"ל אפילו כשתוצאתו היא, כמו במקרה שלפנינו, אבסורדית בהחלט.

בא-כוח היורשים התובעים, עורך-דין הכט, טען כי טענה זו, היינו ההסתמכות על סעיף 9 הנ"ל, צריכה היתה להיטען על-ידי הנתבע, היינו המערער שלפנינו, והיא לא נטענה.

תשובתנו לכך היא:

(א) קרובים אנו לומר, כי לאור נוסחו התקיף של סעיף 9(1) הנ"ל:

„שום תובענה בקשר לכל נזיקין אזרחיים לא תוגש בידי אחד הצדדים לנישואין כאלה וכו“

רשאי בית-המשפט, ואף חייב, לפתוח פיו לאילם ולטעון לו את הטענה הנ"ל; ביחוד במקרה, כמו המקרה שלפנינו, בו קיבל המערער את כתב-התביעה בהיותו בבית הסוהר בשל מעשה הרצח, והגנתו נכתבה ללא עזרת עורך-דין.

מ"מ הנשיא (זילברג)

ב) באיכות התובעים ידע כי הטענה הזאת תיטען עליי באיכות המערער, כי היא נכללה בכתב-הערעור, ולכן חייב היה להמציא לנו את נוסח כתב-ההגנה, כדי שנוכל להי-ווכח כי אמנם לא נטענה שם הטענה הנ"ל.

א) יתר על כן: גם בבית-המשפט המחוזי, לאחר שמיעת טענת באיכות המערער המסתמך על סעיף 9, חייב היה באיכות התובעים להתנגד להשמעת טענה זו, אם אמנם היא לא נטענה לכתחילה בכתב-ההגנה, והוא לא עשה כן.

ואף על פי כן אין אנו פוטרים את המערער מכל וכל לגבי תביעת הפיצויים הנ"ל.

ב) סעיף 31 של חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה), תשי"ד-1954, אומר וזה לשונו:

"הורשע אדם, רשאי בית-המשפט לחייבו בשל כל אחת מן העבירות שהורשע בהן לשלם לאדם שניזוק על-ידי העבירה ולא השים עצמו צד אורחי לקובלנה, סכום שלא יעלה על 1,500 ל"י בתורת פיצוי על הנזק או הסבל שנגרם לו."

הוראה זו מרככת במקצת את העול הנגרם ליורשי המנוחה בשל היותם יורשי בת-זוג שניזוקה, ואינם יכולים לתבוע מכוח סעיף 9 הנ"ל. כי סעיף 31 זה אינו מבחין בין ניזק שהוא זר לבין ניזק שהוא בן-זוג. העובדה כי במקרה שלפנינו לא נתקיים התנאי של "לא השים עצמו צד אורחי לקובלנה", אינה צריכה לעמוד למכשול על דרך השימוש בהוראת סעיף זה, מכיון שנסיונו להשים עצמו צד אורחי לקובלנה, נכשל עקב הוראת סעיף 9 הנ"ל.

ה) על יסוד כל האמור אנו דוחים את ערעורו של המערער כלפי ההרשעה והעונש, ומשנים את פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי לגבי התביעה הכספית כך, שתחת הסכום של 5,000 ל"י יבוא הסכום של 1,500 ל"י, בתוספת ריבית ושכר טרחת עורך-דין כפי שנקבע על-ידי בית-המשפט המחוזי.

י) ניתן היום, י"א באלול תשכ"ה (8.9.1965).

ז